

YAVUZ, Cevdet / ACAR, Faruk / ÖZEN, Burak, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, Yenilenmiş 10. Baskı, İstanbul, 2014.

YILMAZ, Merve, "Türk Borçlar Kanunu'na Göre Kefalet Sözleşmesinin Geçerlilik Şartları", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C. 1, Y. 2, S.7, 20 Ekim 2011, ss. 67-92.

ZEVKİLİLER, Aydın / AYDOĞDU, Murat, *Tüketicinin Korunması Hukuku Açıklamalı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun*, 3. Baskı, Ankara, 2004.

ZEVKİLİLER, Aydın / GÖKYAYLA, K. Emre, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 14. Baskı, Ankara, 2014.

İsviçre Federal Mahkemesi'nin ATF 140 III 200 Kararı Işığında Şekle Aykırı Sözleşmede Yer Alan Ceza Koşulunun Geçerliliği

The Validity of the Penalty Clause in a Contract
Non-Compliant With the Form Requirement in the Light of the
Swiss Federal Court Decision ATF 140 III 200

Pınar ALTINOK ORMANCI

Öz:

Taraflar arasında niyet mektubu adı altında yapılmış bir sözleşmenin, tarafların bağlanma iradelerini ortaya koyması halinde taşınmaz satış vaadi olarak değerlendirilmesi münkindir. Ancak resmi şekil şartına uyulmadan yapılmış bir taşınmaz satış vaadi söz konusu olduğunda, bu sözleşmede yer alan ceza koşulunun geçerli olup olmayacağı meselesi ortaya çıkmaktadır. Şekle aykırı bir sözleşme hiçbir hüküm ve sonuç doğurmayacağından, böyle bir sözleşmeden herhangi bir borç doğmadığı gibi, ceza koşulunun da geçerli olmadığı kabul edilir. Elbette şekle aykırılık iddiası hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirildiğinde, sözleşme geçerli olarak ayakta tutulduğundan, bu sözleşmede yer alan ceza koşulu da geçerli olabilecektir. Ancak İsviçre Federal Mahkemesi, ATF 140 III 200, JdT 2014 II 401 sayılı kararında, taraflar arasında resmi şekle uyulmadan yapılan taşınmaz satış vaadinin geçerliliği iddiasını hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirmeyip, sözleşmeyi geçersiz kabul etmekle beraber, bu sözleşmede yer alan ceza koşulunun olumsuz zararı teminat altına almak için kararlaştırılmış olması ihtimalinde geçerli olacağına hükmetmiştir. Çalışmamızda Federal Mahkeme'nin bu kararı incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler:

Ceza Koşulu, Şekle Aykırılık, Hakkın Kötüye Kullanılması, Taşınmaz Satış Vaadi, Olumsuz Zarar.

Abstract:

A letter of intent signed by the parties is binding if it expresses their intention to be bound and can be considered as a promise to sell. However, the question of the validity of the penalty clause included in the contract may arise, if the promise to sell of a real estate is concluded without complying with the required legal form. Since such a contract would not be producing

any effect, no obligation or conventional penalty would arise from that contract. Only when the claim of violation of the form requirement constitutes an abuse of right, the contract shall be upheld and hence the penalty clause would be considered as valid. In the decision of ATF 140 III 200, JdT 2014 II 401, the Swiss Federal Court held that the claim of non-validity of a promise to sell which is non-compliant with the form requirement, does not constitute an abuse of right, and ruled that the contract is invalid. Nevertheless, the Swiss Supreme Court also held that if the penalty clause was provided by the parties in order to compensate the negative damages which may arise, this clause itself shall be considered as valid. In this article, the abovementioned Swiss court judgment will be analyzed.

Keywords:

Penalty Clause, Violation of the Contract's Form, Abuse of Rights, Promise to Sell, Negative Damages.

GİRİŞ

İsviçre Federal Mahkemesi, 11.03.2014 tarihinde oldukça önemli bir karara imza atmıştır. İnceleme konusu olan ATF 140 III 200, JdT 2014 II 401 kararının başlıca konusunu, şekle uyulmadan yapılan bir taşınmaz satış vadiindeki ceza koşulunun geçerliliği oluşturmaktadır. Bu çalışmada, mahkemenin hukuki değerlendirmeleri incelenerek, kararın Türk-İsviçre hukuku üzerindeki etkisine değinilecektir.

I. KARARA KONU OLAN OLAY VE MAHKEMELERİN KARARLARI

Federal Mahkeme'nin kararına konu olan olayda, 17 Temmuz 2009 tarihinde, B Anonim Şirketi ile A arasında "niyet mektubu" olarak adlandırılan bir anlaşma yapılmış ve B A.Ş., maliki olduğu arazi üzerinde kat mülkiyeti kurmayı ve bu arazide inşaatın üstlendiği antepoğunun belirli bir yüzölçümü üzerindeki bağımsız bölümlerini A'ya 500.000 CHF karşılığında satmayı; A da bunu satın almayı üstlenmiştir. Taraflar, JBK md. 216'nın taşınmaz satış vadii için de resmi şekli şartını aradığından haberdar olarak, 30 Eylül 2009'a kadar noter huzurunda anlaşmayı imzalamayı taahhüt etmişler ve taraflardan birinin yükümlülüklerini yerine getirmemesi hali için 100.000 CHF cezai şart öngörmüştür. B A.Ş., kat mülkiyetini kumayarak, arazinin mülkiyetini üçüncü bir kişiye devretmiştir. Bunun üzerine A, 100.000 CHF'lik cezai şartın kendisine ödemesini talep etmiştir.

11 Ocak 2012 tarihli kararla, Lugano yerel mahkemesi A'nın talebini yerinde bularak, B A.Ş.'yi 100.000 CHF ödemeye mahkûm etmiştir. Mahke-

me, 17 Temmuz 2009 tarihli anlaşmayı bir ön sözleşme olarak nitelendirmiş ve davalı tarafından şekle aykırılığın ileri sürülmesini hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirmiştir. Davalının başvurusu üzerine Tessin kantonu istinaf mahkemesi, yerel mahkeme kararını bozarak A'nın talebini reddetmiştir. Bunun üzerine A, kararı temyiz ederek, yerel mahkeme kararının onanmasını istemiştir.

Federal Mahkeme'nin ayrıntılı değerlendirmelerine ve çözümüne geçmeden önce, uyuşmazlıkta çözümlenmesi gereken hukuki meseleleri ortaya koymakta fayda bulunmaktadır.

II. HUKUKİ MESELELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Uyuşmazlığın çözümü için ilk olarak değerlendirilmesi gereken husus, A ile B arasında yapılan sözleşmenin hukuki niteliği ve geçerliliğidir. Daha sonra B'nin, söz konusu araziyi üçüncü bir kişiye devretmesi nedeniyle herhangi bir sorumluluğunun bulunup bulunmadığı; son olarak da A ile B arasındaki sözleşmede yer alan ceza koşulunun geçerliliği üzerinde durulması gerekmektedir.

A. Uyuşmazlığa Konu "Niyet Mektubu"nın Hukuki Niteliği ve Bağlayıcılığı Sorunu

Tarafların imzaladıkları 17 Temmuz 2009 tarihli sözleşmeyi, niyet mektubu olarak isimlendirdikleri görülmektedir. Niyet mektubu, bir müzakerenin taraflarından birinin, diğerine, sözleşmeyi yapmak niyetini ve ilgisini ortaya koyması olarak ifade edilmektedir¹. Niyet mektubunun temel özelliği, tek tarafı olması ve sözleşmesel olmamasıdır. Tek tarafı olması, niyetini ortaya koyan tarafın, muhatabın kabulünü beklememesinden kaynaklanır. Niyet mektubundan bahsedebilmek için, karşı tarafın kabulüne gerek yoktur. Bununla birlikte, muhatabın da niyet mektubunu karşı tarafa birlikte imzalaması mümkündür; bu halde iki tarafı bir niyet mektubu ortaya çıkar.

¹ GABELLON, Adrien, *Le précontrat- Développements et perspectives*, Travaux de la Faculté de Droit de l'Université de Fribourg, Fribourg, 2014, s. 32, n. 81; KRAMER, Ernst A., *Berner Kommentar OR*, Berne 1997, art. 22, n. 57; DINAR, Cem, *Niyet mektubunun hukuki niteliği ve bağlayıcılığı*, İstanbul, 2008, s. 3 vd.

² KUONEN, Nicolas, *La responsabilité précontractuelle*, Zürich 2007, s. 305, n. 1028; GABELLON, s. 32, n. 81; EROĞLU, Othman, "Niyet Mektuplarının Hukuki Niteliği," *Ankara Barosu Dergisi*, 2014/2, 515-531, s. 518.

Niyet mektubunun sözleşmesel olmaması ise, özellikle iki tarafı bir niyet mektubunun varlığı halinde önem kazanır ve niyet mektubunda tarafların bir sözleşme ile bağlanma iradelerinin bulunmadığını ortaya koyar⁷. Niyet mektubunun henüz hukukun bir bağlayıcılık taşımadığı, sadece bahsedilen sözleşmenin ciddi bir şekilde müzakere edilmesine hazır bulunduğu, bazen niyet mektubundaki açık bir bağlayıcı olmama şartı (no binding clause) ile ortaya konurken, bazen de başka emarelerin değerlendirilmesinden açıkça anlaşılır⁸. Niyet mektubunun temel amacı, müzakerelerin başlamasında veya devam ettirilmesinde karşı tarafın güvenliğini güçlendirmektir⁹.

Niyet mektubunun bir bağlayıcılık taşınamaması, onu ön sözleşmeden ayrıran en temel özelliğidir¹⁰. Ön sözleşme, taraflardan en az birinin, borç doğuracak bir sözleşmeyi ileride yapmayı vaat ettiği sözleşmedir¹¹. Niyet mektubu, tek tarafı olarak hazırlandığı takdirde, onun ön sözleşme olarak değerlendirilmesi mümkün değildir, zira ön sözleşmenin varlığı için aranan karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamalarından bahsedilemez. Ancak, karşılıklı iki tarafın imzaladığı bir niyet mektubunun, tarafların bağlanma iradeleri olmadan müzakereleri sürdürme niyetlerini gösteren gerçek bir niyet mektubu mu; yoksa öngörülen sözleşmeyi yapmak hususunda birbirlerine bağlayıcı nitelikte bir söz verdikleri gerçek olmayan bir niyet mektubu mu olduğunun¹² tespiti gerekir. İkinci ihtimalde, bir ön sözleşmenin varlığından bahsedilebilir. Bu değerlendirme yapılırken, tarafların kullandıkları sözcüklere bakılmaksızın, gerçek iradelerinin araştırılması gerekir (İBK md. 18; TBK md. 19). Bu mümkün olmadığı takdirde, TMK md. 2 temelinde güven teorisine göre belirlenecek farazi iradeler esas alınır. Bu çerçevede eğer tarafların söz konusu belge ile bağlanma iradelerinin olduğu söylenebilir veya güven teorisi çerçevesinde

bu sonuca ulaşılırsa, burada bir sözleşme söz konusu olacak ve gerçek anlamda bir niyet mektubundan bahsedilemeyecektir¹³.

O halde somut uyumsuzlukta da, tarafların yaptıkları sözleşmenin bu çerçevede değerlendirilerek gerçek bir niyet mektubu mu, yoksa gerçek olmayan bir niyet mektubu mu, yani bağlayıcı bir sözleşme mi bulunduğunun değerlendirilmesi gerekmektedir.

Ancak burada, ikinci bir mesele daha gündeme gelmektedir. İBK md. 22/II çerçevesinde, geçerliliği kanunen şekle bağlı sözleşmelerin ileride yapılmasına yönelik ön sözleşmelerin geçerliliği de aynı şekli şartına uyulmasına bağlıdır¹⁴. Olayda da bir taşınmazın mülkiyetinin devrini amaçlayan geçerli bir ön sözleşmeden bahsedilebilmek için, bunun resmi şekilde yapılmış olması gerekir¹⁵.

Kanaatinizce, burada taraf iradeleri yorumlandığında, 17 Temmuz 2009 tarihli anlaşmanın gerçek anlamda bir niyet mektubu olmaktan öteye geçtiği ve taraflar arasında bağlayıcı nitelikte bir sözleşmenin amaçlandığı görülmektedir. Tarafların bu anlaşmayı "niyet mektubu" olarak adlandırmalarının bir önemi bulunmamaktadır, burada bağlayıcılığı bulunan, yani gerçek olmayan bir niyet mektubu söz konusudur, zira taraflardan birinin yükümlülüklerini yerine getirmemesi hali için 100.000 CHF cezai şart öngörülmüştür. Ancak bu anlaşmanın resmi şekilde yapılmaması olması nedeniyle, geçerli bir ön sözleşmenin varlığından da bahsedilemeyecektir.

Belirtmek gerekir ki, Federal Mahkeme somut olaydaki niyet mektubunu bağlayıcılık yönünden değerlendirmemiş, ancak şekli şartını sağlamayan bir ön sözleşmenin hangi şartlarda geçerli olabileceğini inceleyerek, dolaylı bir şekilde tarafları bağlayan bir sözleşmenin (gerçek olmayan bir niyet mektubunun) söz konusu olduğunu kabul etmiştir.

⁷ KUONEN, s. 279 vd., n. 937. Sözleşmesel bir nitelik gösterip göstermemeleri bakımından, niyet mektupları gerçek ve gerçek olmayan niyet mektupları olarak değerlendirilmekle birlikte, karma nitelikte niyet mektuplarının var olduğu da ifade edilmektedir. Karma nitelik taşıyan niyet mektuplarının bazı maddeleri bağlayıcı olduğu halde, bazı maddeleri bağlayıcı olmayan hususlar içerirler. Ancak karma nitelikteki niyet mektuplarının hukuki bir belirsizliğe yol açma tehlikesi nedeniyle, uygulamada, hangi hükümlerin bağlayıcı olup hangilerinin olmadığı belirtilmekte veya iki ayrı belge hazırlanmaktadır: bkz. KUONEN, s. 281, n. 943-944.

⁸ Benzer şekilde TBK md. 29/II'de de, kanunlarda öngörülen istisnalar dışında, ön sözleşmenin geçerliliğinin, ileride kurulacak sözleşmenin şekline bağlı olduğu ifade edilmiştir.

⁹ MORIN, CR CO I, art. 22, n. 9; OĞUZMAN / ÖZ, C. I, s. 196; EREN, s. 312.

¹⁰ GABELLON, s. 33, n. 83.

¹¹ but, 1997, s. 142 vd.

¹² MORIN, Artae, *Commentaire Romand Code des Obligations (CR CO) I*, art. 22, n. 2; GAUCH/SCHLUEP/SCHMID/EMMENEGGER, C. I, s. 252, n. 1076 vd.; EREN, Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 2015, s. 308 vd.; OĞUZMAN, Kemal / ÖZ, Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. I, İstanbul, 2013, s. 194 vd.; TEKİNAV, Selahattin Sulhi / AKMAN, Servet / BURCUĞLU, Haluk / ALTOP, Atilla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, 1997, s. 142 vd.

¹³ GAUCH / SCHLUEP / SCHMID / EMMENEGGER, *Obligationenrecht Allgemeiner Teil*, Zürich, 2014, C. I, s. 258, n. 1100.

¹⁴ KRAMER, BK OR art. 22, n. 57.

¹⁵ GABELLON, s. 32, n. 82.

¹⁶ KUONEN, s. 305, n. 1029; GABELLON, s. 32, n. 81; KRAMER, BK OR, art. 22, n. 57; DİNAR, s. 4 ve 5.

¹⁷ KUONEN, s. 305, n. 1029; GABELLON, s. 32, n. 81; KRAMER, BK OR, art. 22, n. 57; DİNAR, s. 4 ve 5.

¹⁸ KRAMER, BK OR art. 22, n. 57.

¹⁹ GABELLON, s. 32, n. 82.

²⁰ GAUCH / SCHLUEP / SCHMID / EMMENEGGER, *Obligationenrecht Allgemeiner Teil*, Zürich, 2014, C. I, s. 258, n. 1100.

²¹ but, 1997, s. 142 vd.

²² GABELLON, s. 33, n. 83.

B. Somut Olayda Şekle Aykırılığın İleri Sürülmesinin Hakkın Kötüye Kullanımını Oluşturup Oluşturmadığı Sorunu

Karara konu olan olayda esas sorun, şekle aykırı olarak yapılmış bir tasınmaz satış vaadi sözleşmesinin varlığı ve bunun geçerli olarak kabul edilip edilemeyeceğidir. Bu çerçevede öncelikle, Türk-İsviçre hukukunda şekle aykırılığın yaptırımı konusunda ileri sürülen başlıca iki görüş ve bunun sonuçlarına değinilecek; daha sonra somut olay çerçevesinde hakkın kötüye kullanılmamasının bulunup bulunmadığı değerlendirilecektir.

1. Şekle Aykırılığın Yaptırımı Hakkında İleri Sürülen Görüşlerin Sonuçları

TBK md. 12 (İBK md. 11) gereği, kanunda aksi öngörülmedikçe, sözleşmelerin geçerliliği herhangi bir şekle bağlı değildir. TBK md. 12/II'ye göre, “*Kanunda sözleşmeler için öngörülen şekil, kural olarak geçerlilik şartıdır. Öngörülen şekle uyulmaksızın kurulan sözleşmeler hüküm doğurmaz.*” O halde şekle aykırılığın yaptırımı olarak hükümsüzlük öngörülmesi olmamakla birlikte, bu hükümsüzlüğün niteliği doktrinde son derece tartışmalıdır.

Şekle aykırılığın ne tür bir geçersizliğe yol açacağı konusunda doktrinde ileri sürülen çok sayıda farklı görüş bulunmaktadır.¹² ise de, bunlardan özellikle kesin hükümsüzlük (butlan) görüşü ile kendine özgü hükümsüzlük görüşü çoğunlukla kabul edilen görüşlerdir. Kesin hükümsüzlük görüşüne göre şekle aykırı sözleşme baştan itibaren hiçbir hüküm ve sonuç doğurmaz. Bu durum taraflarca veya üçüncü kişilerce her zaman ileri sürülebileceği gibi, hâkim tarafından da re'sen dikkate alınır. İsviçre Federal Mahkemesi de kesin hükümsüzlük görüşünü kabul etmektedir.

Bu görüşe göre, şekle aykırı bir sözleşme kesin hükümsüz olacak ise de, şekle aykırılığın ileri sürülmesinin hakkın kötüye kullanılmamasını oluşturduğu hallerde, bu iddianın dinlenmesi gerekir. Şekle aykırılığı nedeniyle bir sözleşmenin geçersizliğinin ileri sürülmesinin hakkın kötüye kullanılmamasını

¹² Bunlar özellikle kesin hükümsüzlük, kendine özgü geçersizlik, yokluk, eksik borç ve fiili sözleşme görüşleridir. Ayrıntılı bilgi için bkz. EREN, s. 290 vd.; KOCAYUSUPPAŞAOĞLU, Necip, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm I*, İstanbul, 2008, s. 307 vd.; XODDIS, Julia, CR CO I, art. 11, n. 41 vd.; ALTAŞ, Hüseyin, *Şekle Aykırılığın Olumsuz Sonuçlarının Düzeltilmesi*, Ankara, 1998, s. 93 vd.

oluşturup oluşturmadığı ise, katı ilkelere bağlı olarak değil, aksine somut olayın tüm şartları dikkate alınarak değerlendirilmelidir¹³.

Şekle aykırılığın kendine özgü hükümsüzlük doğuracağını ileri süren diğer görüş ise, şekil eksikliğinin tamamen taraflar arasındaki bir geçersizlik hali olduğunu; bunun herkes tarafından değil, sadece taraflarca ileri sürülebileceğini ve taraflarca ileri sürülmediği takdirde hâkim tarafından re'sen dikkate alınamayacağını savunur¹⁴. Bu görüşe göre, şekil kural olarak tarafları korumayı amaçladığına göre, şekil eksikliği nedeniyle sözleşmenin butlanının ileri sürülmesi, tarafları koruma amacına uygun düşmez. Taraflar, şekle aykırı bir sözleşmeden doğan borçlarını, bu aykırılığı bilerek ve isteyerek ifa etmişlerse, artık sözleşmenin geçerlilik kazandığı kabul edilmelidir. Zira artık, şeklin tarafları koruma amacına ihtiyaç kalmadığı ileri sürülebilir¹⁵.

Kendine özgü hükümsüzlük görüşü, ifa edilen şekle aykırı sözleşmenin geçerlilik kazanacağını kabul ederek kesin hükümsüzlük sonucunu yumaştırmak; kesin hükümsüzlük görüşü de hakkın kötüye kullanılması yasası çerçevesinde şekle aykırılık iddiasının dinlenmeyeceğini kabul ederek, benzer bir yumaşma getirmektedir. Ancak kanaatimizce iki görüş arasında sonuçları bakımından bir fark olmadığı, sadece gerekçeler bakımından fark olduğu söylenemez¹⁶. Bu görüşümüzü açıklayabilmek için, öncelikle Yargıtay ve İsviçre Federal Mahkemesi'nin hangi hallerde hakkın kötüye kullanıldığını kabul ettiğini ele almak gerekmektedir.

2. Şekle Aykırılık İddiasının Hakkın Kötüye Kullanılması Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Şekle aykırı bir sözleşmenin geçersizliğinin iddia edilmesinin hangi koşullarda hakkın kötüye kullanılması teşkil edeceği, taşınmazın mülkiyetinin

¹³ ATF 138 III 123, c. 2.4.2. Şekle aykırılığın ileri sürülmesinin hakkın kötüye kullanılması olup olmadığı değerlendirilirken, somut olayın tüm özellikleri, özellikle tarafların sözleşme kuruluken ve kuruluktan sonraki davranışları dikkate alınmalıdır. Benzer şekilde bkz. İsviçre Federal Mahkemesi'nin 4C.225/2001 sayılı kararı, c.2a, SJ 2002 I 405; ATF 112 II 330, JdT 1987 I 70, c. 2a. Bu görüşte bkz. GAUCH / SCHLUEP / SCHMID / EMMENEGGER, s. 117, n. 561 vd.; EREN, s. 292 vd.; ALTAŞ, s. 143 vd.; ANTALYA, Gökhan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. I, İstanbul 2015, s. 139 vd. ve özellikle s. 479-480. ANTALYA, şekle aykırılığın yaptırımının kesin hükümsüzlük olduğunu ifade etmekle birlikte, bu geçersizliğin esnetildiğini ve sadece şekil ile korunan sözleşme tarafının kesin hükümsüzlüğe dayanabileceğini belirterek, kendine özgü hükümsüzlük görüşünü benimsemektedir.

¹⁴ GAUCH / SCHLUEP / SCHMID / EMMENEGGER, s. 117, n. 562; EREN, s. 292; ALTAŞ, s. 147. Aksi görüşte bkz. EREN, s. 292.

devrine yönelik sözleşmelerde özel bir önem taşır. İsviçre Federal Mahkeme içtihatlarına göre, taraflar, şekle aykırılığı bilmelerine rağmen, kendi iradele-riyle bu (kesin hükümsüz olan) sözleşmeyi tamamen veya büyük ölçüde ifa ederlerse, şekle aykırılığı ileri süren tarafın bu iddiasının genellikle hakkın kötüye kullanılmasını teşkil edeceği kabul edilmektedir¹⁷. Ancak şekle aykırılığı sözleşmenin ifa edilmiş olması, şekle aykırılık iddiasının hakkın kötüye kullanılması olarak nitelendirilmesinden, açıkça aksi yönde bir sonuca olayın diğer şartlarının değerlendirilmesinden, tek başına yeterli değildir. Somut varılmaması gerekir¹⁸. O halde şekle aykırılığı bilinen bir sözleşme taraflarca ifa edilmiş olmasına rağmen, şekle aykırılığının ileri sürülmesi, somut olayın koşulları çerçevesinde, hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilmeye-bilir. Kendine özgü geçersizlik görüşünde ise, ifa edilen şekle aykırı bir söz-leşme geçerlilik kazanacağından, böyle bir ihtimal söz konusu olmayacaktır. Bu nedenle her iki görüşün sonuçları bakımından aralarında bir fark olmadığı söylenemez.

İnceladığımız karara konu olan olayda ise, taşınmaz satış vaadi olarak değerlendirilen bir sözleşme mevcuttur. Taşınmaz satış vadinin geçerliliği, İBK md. 216/II gereği, resmi şekle tâbidir¹⁹. Ancak, olayda, taraflar arasında adi yazılı şekilde yapılmış bir sözleşme mevcuttur.

Taşınmaz satış vadinin şekle aykırı olarak yapıldığının ileri sürülmesi, kural olarak hakkın kötüye kullanılmasını teşkil etmez. Zira taşınmaz satış vaadi ile amaçlanan, taşınmaz satım sözleşmesinin yapılmasıdır; satım söz-

¹⁷ Bkz. örneğin İsviçre Federal Mahkemesinin 4C.162/2005 sayılı kararı, c.3; ATF 112 II 107, JdT 1986 I 587, 4C.225/2001, c.2a, SJ 2002 I 405.

¹⁸ ATF 112 II 330, c. 2a, JdT 1987 I 71; ATF 104 II 99, c. 3. Aynı yönde bkz. GAUCH / SCHLUEP / SCHMID / EMMENEGGER, s. 115, n. 554; SCHWENZER, Ingeborg, *Basler Kommentar Obligationenrecht I*, Basel 2015, art. 11, n. 18.

¹⁹ İsviçre hukukunda, resmi şekli şartına tâbi işlemleri federal maddi hukuk kuralları dü-zenlemekle birlikte, bu resmi şeklin modalitelerini ve usulünü kanton hukukları düzenler. Dolayısıyla hangi resmi menurun o işlemi yapmaya yetkisinin olduğunu kanton hukukları belirler: Bkz. XOUDIS, Julia, *CR CO I*, art. 11, n. 20; TERCIER, Pierre, *Le droit des obligations*, Genève-Zürich-Bâle, 2012, s. 157, n. 692 vd. Türk hukuku açısından, TBK md. 237/II'de de taşınmaz satış vadinin geçerliliği için resmi şekil öngörülmüş olmaka-riklkte, Noterlik Kanunu md. 60 gereği, taşınmaz satış vadinin ilişkin resmi senedi düzen-leme yetkisi noterlere tanınmıştır. Bununla birlikte taşınmaz satış sözleşmesini düzenleme yetkisine sahip olan tapu müdürlüklerin, taşınmaz satış vadinin ilişkin resmi senedi düzenle-me yetkisine de evliyete sahip oldukları kabul edilmektedir. Bkz. SİRMEN, Lâle, *Eyya Hukuku*, Ankara, 2015, s. 317.

leşmesi yapılmadığı sürece, belirli bir meblağ ödenmiş olsa bile, edimlerin büyük ölçüde ifa edilmiş olduğundan bahsedilemez²⁰.

Somut olayda davacı, davalı tarafından hazırlık niteliğindeki bazı işlemlerin gerçekleştirildiğine dayanarak, ön sözleşmenin en önemli noktalarının ifa edildiğini belirtmekte ve şekle aykırılığın ileri sürülmesinin hakkın kötüye kullanılmasını oluşturduğunu iddia etmektedir. Federal Mahkeme'nin dikkat çektiği husus ise, taraflar arasında kat mülkiyeti kurulmasına ilişkin noterde yapılmış bir sözleşme mevcut olmasına rağmen, kat mülkiyetinin tapu siciline tescil edilmemiş olmasıdır²¹. Dolayısıyla ön sözleşmeden doğan borcun tama-men veya büyük ölçüde ifa edildiğinden bahsedilemeyeceği belirtilmektedir. Gerçekten de İsviçre hukukunda kat mülkiyetinin geçerli bir şekilde kurula-bilmesi için resmi senet ve tapu kütüğünde tescil gerekmektedir²². O halde burada ancak kısmen ifa edilmiş bir sözleşmenin varlığından bahsedilebilir. Kısmen ifa edilen sözleşmelerde şekle aykırılığın ileri sürülmesinin hakkın kötüye kullanılması olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

Şekle aykırı bir sözleşme tamamen veya büyük ölçüde ifa edilmemiş ol-masına rağmen, hakkın kötüye kullanıldığından bahsedilip bahsedilemeyece-ği tartışılmalı bir husustur. Doktrinde, şekle aykırı sözleşmeden doğan borcun ifası dışında da, bazı hallerde şekle aykırılığın ileri sürülmesinin hakkın kö-tüye kullanılmasını oluşturabileceği ifade edilmektedir²³. Yargıtay'ın²⁴ da bu yönde kararları mevcuttur.

²⁰ PICHONNAZ, Pascal / GUISOLAN, Sébastien, "Le contrat de réservation: outil pratique et réalités juridiques", *Notalex*, 2013, 139-160, s. 148 vd.

²¹ ATF 140 III 200, c. 4.2, JdT 2014 II 401.

²² STEINAUER, Paul-Henri, *Les droits réels*, C.1, Berne, 2007, s. 395, n. 1146 ve s. 399, n. 1154 vd. Ayrıca her bağimsız bölümün taşınmaz olarak kaydedilmesinin zorunlu olduğu da ifade edilmektedir.

²³ KOCAYUSUPPAŞAOĞLU, s. 321 vd.; GAUCH / SCHLUEP / SCHMID / EMMENEGGER, s. 116, n. 557. Yazarlar, özellikle hileli davranışlarıyla şekle aykırılığa sebebiyet veren tarafın şekle aykırılığı ileri sürmesi hali ile, taraflardan birinin üstün konumundan yararlanarak, söz-leşmenin şekle bağlanmasını engellemesi halini hakkın kötüye kullanılmasını olarak değerlendiri-mektedirler. Bu iki ihtimalde, her iki tarafın da sözleşmeden doğan edimlerini hiç ifa etmemiş olmaları mümkündür.

²⁴ Yarg. 13. HD'nin 2.12.1991 tarihli E. 1991/10901 kararına göre, "Şekli noksanı nedeniyle bir sözleşme henüz ifa edilmiş olmasa dahi, burtan iddiası aşagıda belirtilen hal ve şartlar altında bir hakkın kötüye kullanılması sayılabilir. Bir kimsenin, a) Şeklin gerçekleş-mesine kendi yararı için veya yanlış hareketlerle engel olduğu, b) Sözleşmenin sonradan kendi yararına olmadığını görünce ondan kurtulmak istemesi atıhlaki duyularını rencide ediyorsa veya şeklin koruyucu etkisinden yoksun kaldığı için değil, aksine sırf kendi borçlarını yerine

Ancak Federal Mahkeme'ye göre, eğer şekle aykırı sözleşme ifa edilmemişse, kural olarak hakkın kötüye kullanılması iddiası dinlenemez, çünkü hakkın kötüye kullanılması yasagından ifa talebine yönelik bir sonuç çıkarılmaz ve bunun neticesinde, hakkın kötüye kullanılması iddiası ile şekle aykırı sözleşmenin ifası temin edilemez^{25,26}.

Doktrinde, tam ifa ile bir tutulamayacak kısmı ifanın, tek başına hakkın kötüye kullanılmasından bahsedilebilmesi için yeterli bir olgu olmadığı, kısmi ifanın ancak ek bir olgu ile güçlendirilmiş olması halinde, şekle aykırılığı ileri sürmenin hakkın kötüye kullanılması oluşturalabileceği ifade edilmektedir²⁷. Özellikle şekil eksikliğine rağmen, sözleşmenin ifa edileceği hususunda karşı tarafta *haklı bir güven* yaratan, ancak sonradan edimini hiç veya büyük ölçüde yerine getirmemiş tarafın, kendisine karşı açılan ifa davasında şekil eksikliğini ileri sürmesi, hakkın kötüye kullanıldığını kabul bakımından orta-ya çıkabilecek ek bir olgu olarak kabul edilmektedir²⁸.

Kanatimizce, şekle aykırı sözleşmenin, bu aykırılık bilmesine rağmen taraflarca tamamen veya büyük ölçüde ifa edildikten sonra şekle aykırılığının ileri sürülmesi, tek başına yeterli olmasa da, hakkın kötüye kullanıldığının

getirmekten kaçınmak amacıyla şekilsizliği bir sebep olarak kullandığı anlaşıyor. c) Yine tahvilatlarını mülkake ifa edeceğini sözleşmenin yapılmasından sonra teyit etmiş ve diğer tarafın sözleşmeye karşı beslediği güveni sepevaz ve haksız olarak kuşvetlendirmişse, artık sözleşmenin şekli yönünden geçersizliğini ileri sürmesi hakkın kötüye kullanılması anlamını taşı ve bunun savuna yasal korumadan yoksun kalır." (www.kazanci.com.tr, erişim tarihi: 09.03.2016)

²⁵ ATF 112 II 107, c. 3b; ATF 116 II 700, c. 3b; Ayrıntılı olarak bkz. GAUCH/SCHLUIER/SCHMID/EMMENEGGER, s. 116, n. 556. ATF 116 II 700 sayılı kararda, bu ilkenin doktrinin de katkısıyla bir ölçüde yunusandığı, tam ifa olmamakla birlikte, esaslı noktalarda ifa halinde de hakkın kötüye kullanılması iddiasının dinlenebileceği ifade edilmektedir. Bununla birlikte, yine karara göre bu ilke taşınmaz satışı için geliştirilmiş bir ilkedir. Taşınmaz satışında taraf menfaatinin yanı sıra, kamunun da menfaati söz konusu olduğundan, şekli şart, kamu menfaatinde hizmet eder. Oysa karara konu olan pazarlanacılık sözleşmesinde şekli şartına uyulmamasının (IBK md. 347a/1), sözleşmenin tamamının geçersizliğine yol açmayacağı belirtilmektedir.

²⁶ Türk hukukunda ise, ifası gerçekleştirilmiş şekle aykırı bir sözleşmenin geçersizliğini ileri sürmek, hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilebilmektedir. Nitekim Yargıtay'ın 30.9.1988 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararına göre, Kat Mülkiyet Kanunu'na tâbi olmak üzere yapılmaya başlanan taşınmazın bağimsız bölümünün haricen satışı şekle aykırılık nedeniyle geçersiz ise de, alıcının satış bedelini ödemesi ve satıcının taşınmazı teslim etmesine rağmen, tapuda mülkiyetin devrine yansımaması halinde, MK md. 2 çerçevesinde açılan tescil davası kabul edilebilecektir. Görüldüğü üzere, hakkın kötüye kullanılması iddiasıyla, şekle aykırı sözleşmenin ifası temin edilebilmektedir.

²⁷ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s. 317.

²⁸ KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s. 317 vd.

önemli bir işarettir. Bununla birlikte, sözleşmenin hiç ifa edilmediği hallerde bile şekle aykırılığın ileri sürülmesi, hakkın kötüye kullanılması olarak ortaya çıkabilir. Bu nedenle somut olayın tüm şartları değerlendirilerek, hakkın kötüye kullanılması bulunup bulunmadığı araştırılmalıdır. Federal Mahkeme ise bu kararda, "*edimlerin tamamen veya büyük ölçüde ifası*" kriterinden yola çıkarak, arazi üzerinde kat mülkiyeti kurulmasına ilişkin noterde yapılmış bir sözleşme bulunduğunu, ancak tapu kütüğünde tescil yapılmadığı için, borçların büyük ölçüde ifa edildiği iddiasının dinlenmeyeceğini kabul etmiştir. Ayrıca Federal Mahkeme, ihlal edilen şekli şartının her iki tarafı korumaya yönelik olup, davalının şekle aykırılığı amacına aykırı olarak ileri sürmediğini de ifade etmiştir. Yani, davalı tarafından şekle aykırılığın ileri sürülmesinin hakkın kötüye kullanılması oluşturmadağı yönündeki kanton mahkemesi kararını yerinde bulmuştur.

Somut olayın şartları çerçevesinde daha ayrıntılı bir inceleme yapıldığı takdirde de, hakkın kötüye kullanıldığı kolaylıkla kabul edilemez. Aslında Tessin istinaf mahkemesi, Federal Mahkemenin bozma kararı üzerine, karar kendisine geri döndükten sonra, somut olayın şartlarını değerlendiren, taşınmaz malikinin aynı anda iki kişiyle müzakerelede bulunduğunu, bunlardan somut uyuşmazlıkta davacı olarak bulunan A ile niyet mektubu adı altında bir sözleşme imzalandığını, diğer taraftan müzakere ettiği diğer kişi ile de bir "rezervasyon sözleşmesi" imzalandığını tespit etmiştir²⁹. Ancak bu durum, B.A.Ş'nin şekle aykırılık iddiasının hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğunu göstermeye yetmez. Çünkü doktrinde de hakkın kötüye kullanıldığının işaret olarak kabul edilen olgulardan hiçbirisi, somut olayda mevcut değildir. B.A.Ş'nin A'yi aldatarak şekle aykırı sözleşme yapması söz konusu olmadığı gibi, kendi üstün konumundan yararlanarak, sözleşmenin şekle bağlanmasını engellediğinden de bahsedilemez³⁰. Görüldüğü üzere, ifası gerçekleştirilmiş şekle aykırı bir sözleşmede, anılan olgular da söz konusu olmadığından, hakkın kötüye kullanıldığını gösteren bir unsur bulunmamaktadır.

Oysa somut olayın şartlarından hakkın kötüye kullanıldığı sonucuna varılmış olsaydı, şekle aykırılık iddiası dinlenmeyecek ve sözleşmenin geçerli olduğu sonucuna varılacaktı. Bunun neticesinde B.A.Ş açısından taşınmaz

²⁹ PICHONNAZ, Pascal / WERRRO, Franz, "Contrat de vente immobilière", *Droit de la construction*, 2015, 174-176, s. 175. Tessin kanton mahkemesinin sözü edilen 12.2014.93 sayılı kararına www.sentence-iti.ch adresinden ulaşılabilir.

³⁰ Bkz. yukarıda dipnot 24.

satın sözleşmesini yapma ve mülkiyeti devir borcu doğacak, ancak arazinin mülkiyeti üçüncü bir kişiye devredildiğinden, kusurlu imkânsızlık nedeniyle A'nın uğradığı zararın tazmini gerekecekti.

Ancak satış vadi sözleşmesi geçersiz olarak kabul edildiğinden, B A.Ş.'nin sorumluluğuna gidilebilmesi ancak sözleşme öncesi kusurlu davranıştan sorumluluk (culpa in contrahendo) çerçevesinde mümkün olabilir.

C. Culpa in Contrahendo Sorunu

Davacı, Federal Mahkeme'ye davalının kendi üzerinde yarattığı güveni davranışlarıyla yitirdiğini, tarafların da böyle bir davranış sonucu ortaya çıkan zararın yerine geçmek üzere sözleşmede bir cezai şart öngördüklerini ileri sürmüştür³¹. Bu nedenle davalının sözleşme öncesi kusurlu davranışı nedeniyle sorumluluğunun bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

Sözleşme öncesi görüşmelerden sorumluluk, sözleşme müzakereleri-ne girişen tarafların bu müzakereleri ciddi bir şekilde ve gerçek niyetlerine uygun olarak sürdürme yükümlülüğüne dayanır. Dürüstlük kuralı gereği, sözleşme görüşmelerine girişen taraflar birbirlerine gereken hususlarda bilgi verme, gereken dikkati gösterme vb. yükümlülüklerini ihlal eder ve bu nedenle karşı tarafı zarara uğratırsa, sözleşme görüşmeleri sırasında kusurlu davrananın, bu zararı tazmin etmesi gerektiği kabul edilmektedir³². Görüşmelere başlayan tarafların bu görüşmeleri sürdürme zorunlulukları yoktur; tarafların görüşmeleri her zaman, kural olarak sebeplerini bildirmeksizin kesme hakkına sahiptirler³³. Ancak bazı özel durumlarda, görüşmeleri kesen tarafın *culpa in contrahendo* nedeniyle sorumluluğu söz konusu olacaktır. Federal Mahkeme'ye göre taraflardan biri, gerçek niyetine aykırı bir şekilde karşı tarafa sözleşmenin yapılacağına dair bir güven uyandırır ve bu

³¹ Davacı, talebine dayanak olarak bu gerekçeyi ilk defa Federal Mahkeme önünde ileri sürmekle birlikte, Mahkeme, bunun hukuki bir argüman olması nedeniyle incelenileceğini ifade etmiştir. GAUCH / SCHLUEP / SCHMID / EMMENEGGER, s. 219, n. 963 vd.; OĞUZMAN / ÖZ, s. 488 vd. PICHONNAZ / GUISOLAN, sözleşme görüşmelerine girişen tarafların kanundan doğan beş ayrı yükümlülüklerinin bulunduğunu ifade etmektedirler. Bunlar, görüşmeleri ciddi bir şekilde sürdürme yükümlülüğü, kendileri için gereken bütün bilgileri toplama yükümlülüğü, diğer tarafa anlaşma için önem taşıyan hususlarda bilgi verme yükümlülüğü, sözleşme konusu şeyi özenle saklama yükümlülüğü ve dârist davranma yükümlülüğü olarak sayılmaktadır. bkz. s. 156.

³² HUGUENIN, Claire, *Obligationenrecht, Allgemeiner und Besonderer Teil*, Zürich, 2014, s. 457, n. 1541; ATF 105 II 75, c. 2a, JdT 1980 I 66; aynı yönde bkz. İsviçre Federal Mahkemesi'nin 4A.229/2014 tarihli kararı, c. 4.1.; ERGÜNE, Mehmet Serkan, *Olumsuz Zarar*, İstanbul, 2008, s. 222 vd.

çerçeve hazırlıklara girişmesine neden olursa, bundan ötürü sorumluluğu söz konusu olur³⁴. Burada dürüstlük kuralına aykırılık görüşmelerin kesilmesinde değil, karşı tarafa sözleşmenin kesin olarak yapılacağı konusunda bir kanaat uyandırılıp, bu yanlış kanaatin zamanında ortadan kaldırılmamasında yatar³⁵.

Olayda, A ile B A.Ş. arasında, şekle aykırılık nedeniyle geçerli olmayan bir sözleşme söz konusudur. Federal Mahkeme, kanunen aranan şekli şartına uygun olmayan bir sözleşme yapıldıktan sonra, malikin, özellikle taşınmazı üçüncü bir kişiye devretmek amacıyla, resmi şekilde sözleşmeyi yapmaktan kaçınmasının, satıcının sorumluluğunu doğuracağını kabul etmiştir³⁶. Zira satıcı, alıcının bundan ötürü zarara uğrayacağını öngörebilecek durumdadır. Yapılması amaçlanan sözleşme kanunen bir şekle tabi olsa da, sözleşmenin kurulacağına ilişkin onayını rezervsiz sunarak, sonradan hiçbir sebep olmadan o sözleşmeyi resmi şekilde yapmaktan kaçınmak, Federal Mahkeme'ye göre dürüstlük kuralına aykırıdır. Bu çerçevede alıcı, sözleşme yapmaya hiç girişmeseydi içinde bulunacağı duruma geri getirilebilirdi. Bu da olumsuz zararın tazmini anlamına gelir³⁷.

Gerçekten, olayda B A.Ş., A ile "niyet mektubu" adı altında bir sözleşme imzalanmış ve bu sözleşmeye, taraflardan birinin yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde 100.000 CHF cezai şart ödemesi yönünde bir hüküm konmuştur. Cezai şart hükmünün varlığı, karşı tarafın, asıl sözleşmenin yapılacağına olan inancını ve güvenini kuvvetlendirecek bir unsurdur. Ancak B A.Ş., A ile bu anlaşmayı yapıktan sonra, üçüncü bir kişiyle de bir rezervasyon sözleşmesi yaparak ve taşınmazın mülkiyetini o üçüncü kişiye devrederek, A'nın, sözleşmenin yapılacağına olan hakkı inancını sarsmıştır. Bu nedenle dürüstlük kuralına aykırı bu hareketinden ötürü B A.Ş.'nin culpa in contrahendo sorumluluğu söz konusudur.

Belirtmek gerekir ki, taşınmaz satış vadinin şekle uygun olarak yapıl-maması, gelecekte asıl sözleşmenin yapılacağı hususunda karşı tarafa hakkı bir güven oluşmasına engel teşkil etmez. Zaten taşınmaz satış vadi kanunen aranan şekle uygun olarak yapılmış olsaydı, tarafların sözleşmesel bir yüküm-

³⁴ ATF 140 III 200, c. 5.2, JdT 2014 II 401.

³⁵ HUGUENIN, s. 457, n. 1541.

³⁶ ATF 140 III 200, c. 5.2, JdT 2014 II 401.

³⁷ Aynı yönde HUGUENIN, s. 457, n. 1542.

İhtilâğı ihlal etmeleri söz konusu olacak ve yükümlülüğünü ihlal eden tarafın tazmin etmesi gereken zarar çok daha farklı olacaktır”.

Federal Mahkeme de, yukarıda belirtilen gerekçelerle, kararı istinaf mahkemesine geri göndererek, mahkemenin kararını sonuç bakımından etkileyeblecek bir culpa in contrahendo sorumluluğunun bulunup bulunmadığının araştırılması gerektiğini ifade etmiştir.

D. Anlaşmada Yer Alan Ceza Koşulunun Geçerliliği Sorunu

Son olarak, uyuşmazlık konusu sözleşmede yer alan ve taraflardan birinin yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde 100.000 CHF ödeyeceğini düzelen ceza koşulunun geçerli olup olmayacağını da incelenmesi gerekir. Kanton mahkemesi, şekle aykırılık nedeniyle, diğer sözleşme hükümleri gibi, ceza koşuluna ilişkin hükümlün de geçersiz olacağını belirtmekle yetinmiş, bu koşulun içeriğini ve taraflarca sözleşmeye konulmasındaki sebebi inceleme-
mesi nedeniyle Federal Mahkeme tarafından eleştirilmiştir.

Federal Mahkeme, geçersizliğin, ancak ceza koşulu ile asıl borcun yerine getirilmesinin garanti altına alınması ihtimalinde söz konusu olacağını, zira bu halde asıl borcun geçerliliğinden bahsedilemeyeceği için, İBK md. 163/2 gereği, ceza koşulunun da geçersiz olacağını ifade etmiştir³⁹. Buna karşılık mahkeme, taraflarca öngörülen ceza koşulunun yalnızca olumsuz zararı tazmin amacını taşıdığı hallerde geçerli olacağını belirtmek⁴⁰, istinaf mahkemesinin somut olayın şartları altında, bu koşulun “culpa in contrahendo”yu garanti altına almak için mi getirildiğini tespit etmesi ve ona göre hüküm vermesi gerektiğine karar vermiştir. Federal Mahkeme’nin bu görüşünü de-
ğerlendirebilmek için, öncelikle ceza koşulunun ne olduğu ve amacına kısaca değinilecektir.

Ceza koşulu, borçlunun borcunu ihlal etmesi halinde, alacaklıya ödeme-
yi kabul ettiği cezaya yönelik anlaşmadır. Ceza koşulu ile borcun ihlali halin-
de ödenecek götürü bir tazminat tutarı belirlenerek, alacaklının zararını ispat etme zorunluluğu ortadan kaldırılmakta ve alacaklı bu şekilde kendini gü-

³⁸ Aynı yönde bkz. PICHONNAZ / GUISOLAN, s. 157. Bu durumda tazmini gereken zarar, olumlu zarardır.

³⁹ ATF 140 III 200, c. 5.3, JdT 2014 II 401.

⁴⁰ Aynı yönde bkz. KOLLER, Alfred, *Der Grundstückskauf*, Bern, 2001, s. 122 vd., n. 125 vd. Federal Mahkeme de, kararında, anılan yazara atıf yaparak görüşünü ileri sürmüştür.

vence altına almaktadır. Nitekim kararlaştırılan cezanın ödenmesi, alacaklının zararının miktarına, hatta zarar görüp görmemesine bağlı değildir”.

Ceza koşulunun en önemli özelliklerinden biri fer’i nitelikte olmasıdır. Bunun sonucu olarak, ceza koşulunun bağlandığı asıl borç geçersizse, ceza koşulu da buna bağlı olarak geçersiz olacaktır. Bu husus, TTBK md. 182/II’de şu şekilde hükme bağlanmıştır: “*Asıl borç herhangi bir sebeple geçersiz ise veya aksi kararlaştırılmadıkça sıradan borçlunun sorumlu tutulamayacağı bir sebeple inkânsız hâlde gelmişse, cezanın ifası istenemez. Ceza koşulunun geçersiz olması veya borçlunun sorumlu tutulamayacağı bir sebeple sıradan inkânsız hâlde gelmesi, asıl borcun geçerliliğini etkilemez.*” Aynı düzenleme, mehz İBK’nın 163. maddesinin II. fıkrasında da mevcuttur. Hükümden de açıkça anlaşıldığı üzere, asıl borç ne sebeple geçersiz olursa olsun, buna bağlı olarak ceza koşulu da geçersiz olacaktır. Yani asıl borcun enredici kurallara, ahlaka, kişilik hakkına, şekle aykırı olması veya muvazaalı olması ya da ehliyetisizlik veya başlangıçtaki inkânsızlık nedeniyle geçersiz olması halinde, ceza koşulu da geçersiz olur”.

Ceza koşulunun fer’ilik özelliğinin bir sonucu olarak, asıl borcun bir geçerlilik şekline tâbi olduğu hallerde, cezanın da aynı şekle uyularak kararlaştırılması gerekir. Aksi takdirde, ceza koşulu sonuç doğurmayacaktır. Örneğin taşınmaz satış vadaının geçerliliği resmi şekle tâbi olduğu için, bu sözleşme ceza koşuluna bağlanacaksa, cezanın da resmi şekilde yapılması gerekir. Aksi takdirde ceza koşulu geçersiz olacaktır⁴¹. Egger taşınmaz satış vadaı adı yazılı şekilde yapılmış ise, bu sözleşmede yer alan ceza koşulu da geçersizdir. Ancak şekle aykırılığın ileri

⁴¹ OĞUZMAN / ÖZ, *Borçlar Hukukunda Genel Hükümler*, C. II, İstanbul, 2012, s. 503 ve 518; EREN, s. 1181 vd.; TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 341 vd. ile s. 358; GILLERON, Philippe, *Les domages-intérêts contractuels*, Lausanne, 2011, s. 153, n. 168; KILIÇOĞLU, s. 756 ve s. 765; MOOSER, Michel, CR CO I, art. 160, n.2, Benzer tanımlar için bkz. GÜNNAY, Cevdet İlhan, *Cezai Şart*, Ankara 2002, s. 4 vd.; KOCAAĞA, Köksal, *Türk Özel Hukukunda Cezai Şart*, Ankara, 2003, s. 33 vd.

⁴² OĞUZMAN / ÖZ, s. 509; MOOSER, CR CO I, art. 160, n. 8 ve art. 163, n. 4; TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 344 vd.; EREN, s. 1182 vd.; KILIÇOĞLU, s. 757 vd.; KOCAAĞA, s. 93 vd.; GÜNNAY, s. 125 vd.

⁴³ OĞUZMAN / ÖZ, s. 509; KILIÇOĞLU, s. 758; EREN, s. 1183 vd.; TEKİNAY / AKMAN / BURCUOĞLU / ALTOP, s. 344, dipnot 8. Yangıtay’ın da bu yönde kararları mevcuttur. Bkz. Örneğin 13. HD’nin 21.4.1988 tarihli, E. 1988/1091, K. 1988/2331 sayılı kararı (YKD, C. 15, sa. 8, Ağustos 1988, s. 1143 vd.). Kararda, taraflar arasında adı yazılı şekilde yapılmış bir taşınmaz satış vadaı söz konusu olduğundan, bu sözleşme ile doğan borca ilişkin olarak kararlaştırılmış cezai şartın da geçersiz olacağına hükmedilmiştir. Aynı yönde bkz. YHGK’nun 9.11.1993 tarihli, E. 1993/13-125, K. 1993/711 sayılı kararı: HGK, taşınmaz satımına ilişkin cezai şartın da, satış sözleşmesinin tabi olduğu resmi şekilde kararlaştırılması gerektiğine, aksi takdirde geçersiz olacağına karar vermiştir. Bkz. YKD, C. 20, sa. 3, Mart 1994, s. 343 vd.

sürülmesi hakkın kötüye kullanılmasını teşkil eder de, bu sebeple sözleşme geçerli sayılırsa, asıl borca bağlı olan ceza koşulu da geçerli sayılacaktır⁴⁴.

Federal Mahkeme'nin kararına konu olan olaya baktığımızda, taraflar arasında adı yazılı şekilde yapılmış bir taşınmaz satış vaadi mevcuttur. Davacı, davalının sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmediği için, söz konusu sözleşmede kararlaştırılan 100.000 CHF tutarındaki cezayı kendisine ne ödemesini talep etmektedir. Davalı şekle aykırılık iddiasında bulunmuş ve şekle aykırılık iddiası, istinaf mahkemesi ve Federal Mahkeme tarafından, davalının iddiasının aksine, hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilmiştir. Bir başka ifadeyle, sözleşmenin gereken şekilde yapılmamış olması nedeniyle hükümsüz olduğu kabul edilmiştir. Ancak Federal Mahkeme, hükümsüz bir sözleşmede yer alan ceza koşulunun, olumsuz zararın tazminini garanti altına almayı amaçlaması halinde, geçerli olabileceğine hükmetmiştir. Nitekim Tessin istinaf mahkemesi de, karar kendisine geri geldikten sonra, kararlaştırılan ceza koşulunun olumsuz zararı götürü olarak belirlenme ve teminat altına almaya yönelik olduğunu kabul ederek, geçersiz sözleşmede yer alan bu şartın geçerli olduğuna karar vermiştir⁴⁵. Ceza koşulunun fer'îlik özelliğine tamamen aykırı olan bu sonucun yerindeliğini değerlendirebilmek için, öncelikle Federal Mahkeme'nin görüşüne dayanak olarak gösterdiği durumu ele alacağız.

İncelediğimiz kararda Federal Mahkeme, görüşüne dayanak olarak, vekalet sözleşmesinin uygun olmayan zamanda feshi için kararlaştırılan ceza koşulunu göstermektedir. Bilindiği üzere, vekalet sözleşmesine ilişkin olarak IBK md. 404 (ve TBK md. 512), vekilin ve müvekkilin sözleşmeyi her zaman tek tarafı olarak sona erdirebileceğini ve uygun olmayan zamanda sözleşmeyi sona erdiren tarafın, diğerinin bundan doğan zararını gidermekle yükümlü olduğunu düzenlemektedir. Doktrinde tartışmalı olmakla beraber, bu hüküm Yargıtay'a ve Federal Mahkeme'ye göre tüm vekalet sözleşmeleri bakımından emredici niteliktedir. Bu nedenle sözleşmeyi her zaman feshedebilmek hakkını ortadan kaldıran veya sınırlandıran sözleşme hükümleri geçersizdir.

⁴⁴ KILIÇOĞLU, s. 738.

⁴⁵ PICHONNAZ / WERRO, s. 175. Hatta Tessin istinaf mahkemesi, bu ceza koşulunun aşırı olduğuna kanaat getirerek, 100.000 CHF'den 50.000 CHF'ye indirmiş, böylece sözleşmede öngörülen satış bedelinin % 10'una denk gelen 50.000 CHF'nin ödemesine hükmetmiştir. Ancak istinaf mahkemesinin söz konusu kararna karşı, Federal Mahkeme'ye yeniden temyiz başvurusu yapıldığı belirtilmektedir.

⁴⁶ Bkz. örneğin ATF 117 II 466, c. 5d, JdT 1992 I 387; ATF 115 II 464, c.2, JdT 1990 I 312; ATF 110 II 380, c. 2, JdT 1985 I 276.

Ancak Federal Mahkeme, uygun olmayan zamanda fesih için öngörülen ceza şartın geçerli olduğuna hükmetmiştir⁴⁷. Böyle bir durumda ceza koşulunun doğrudan fesih hakkına değil, fesih sebebine yönelik olarak öngörüldüğü ifade edilmektedir⁴⁸.

Oysa vekalet sözleşmesinin uygun olmayan zamanda fesih için öngörülen ceza koşulunun geçerli olup olmayacağı dahi ayrı bir tartışma konusudur. Federal Mahkeme'nin bu kararı, doktrinde çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır. Öncelikle IBK md. 404 hükmünün iki yönden emredici olduğu ifade edilmektedir: İlk olarak vekalet sözleşmesinde tarafların serbest fesih hakkı sınırlandırılmaz. İkinci olarak, uygun olmayan zamanda fesih nedeniyle karşı tarafın uğradığı zararların tazmini, IBK 404/II hükmünün sınırları içinde kalmalıdır⁴⁹. Aksi takdirde emrediciliği kabul edilen serbest fesih hakkı tehlikeye girmiş olur⁵⁰. O halde uygun olmayan zamanda fesih için öngörülen ceza şartın geçerli kabul edilmemesi gerekir. Zira alacaklı zarara uğramasa bile, ceza şartı talep edilecektir⁵¹. Buna karşılık, uygun olmayan zamanda fesih için ödenecek tazminatın götürü olarak belirlenmesi uygulamada sıklıkla karşılaşılan bir durumdur ve bu götürü tazminatın, tazmini gereken zarar ile ilişkili olması gerekir⁵². Götürü olarak belirlenen bir tazminat ile, fesih nedeniyle yoksun kalanın kârın tazmini veya olumsuz zararını açık bir şekilde aşan bir meblağın ödemesi mümkün olmamalıdır, aksi halde emredici nitelikteki fesih hakkının aşırı ölçüde sınırlandırılması söz konusu olur⁵³.

Görüldüğü üzere, esasen vekalet sözleşmesinin uygun olmayan zamanda fesih için gerçek anlamda bir ceza koşulunun geçerliliğinden bahsedilmesi güçtür. Zira götürü olarak belirlenen miktarın, olumsuz zarar miktarını aşmaması gerektiği kabul edilmektedir. Oysa ceza koşulu, uğranılan zarar miktarına ve hatta zarara uğranılıp uğranılmamasına bile bağlı değildir. Burada aslında söz konusu olan gerçek bir ceza koşulu değil, gerçek olmayan bir ceza koşuludur. Gerçek olmayan ceza koşulu, bir kişinin hakkı olan bir davranış gerçekleştirmesi veya taahhüt etmediği bir davranıştan kaçınması amacıyla kararlaştır-

⁴⁷ ATF 110 II 380, c. 4, JdT 1985 I 274.

⁴⁸ ERDEM, Mehmet, *La clause pénale*, Ankara, 2006, s. 101.

⁴⁹ Burada ifade edilen, zamansız fesih ile iliyet bağı içinde olan zararların tazmini gerektiridir.

⁵⁰ TERCIER, Pierre, *Contrats spéciaux*, Genève-Zürich-Bâle, 2009, s. 797 vd, n. 5306; ERDEM, s. 101.

⁵¹ ERDEM, s. 101.

⁵² Bu yönde bkz. ATF 109 II 462, JdT 1984 I 210.

⁵³ TERCIER, *Contrats*, s. 799, n. 5312.

ılan cezadır⁵⁴. Vekalet sözleşmesinin feshi de bir borca aykırılık olarak kabul edilmemiştir⁵⁵, bir başka ifadeyle, vekilin veya müvekkilin fesih hakkı bulunmasına rağmen, bu hakkı kullanmaması için öngörülen bir ceza söz konusu olduğundan, burada gerçek olmayan bir ceza koşulunun varlığını kabul etmek daha uygundur⁵⁶. Gerçek ceza koşulu ile gerçek olmayan ceza koşulu arasındaki en önemli fark, ilkinde borç ile ceza arasında bir aslîlik - fer'îlik ilişkisi bulunmasına rağmen; ikincisinde, taahhüt edilmemekle birlikte gerçekleştirilen veya kaçınılan davranış ile ceza arasında böyle bir ilişki yoktur⁵⁷.

İncelediğimiz karara geri döndüğümüzde, burada, Federal Mahkeme'nin dayanak olarak gösterdiği ve vekalet sözleşmesinin uygun olmayan zamanda feshi için öngörülen gerçek olmayan ceza koşulundan daha farklı bir durum olduğunu görmekteyiz.

Kanaatinizce buradaki en önemli fark, taşınmaz satışında ve taşınmaz satış vaadinde hem tarafların, hem de üçüncü kişilerin menfaatlerini korumak amacıyla getirilmiş bulunan ve kamu düzenine ilişkin olan resmi şekli şarttır. Resmî şekilde uyulmadan yapılan taşınmaz satış vaadindeki ceza koşulunu geçerli olarak kabul etmek mümkün olmamalıdır. Aksi takdirde resmi şeklin korunması amacı anlamsız kalması olacaktır. Sonuç olarak ceza aykırılığını ileri sürülmesi hakkın kötüye kullanılmasını teşkil etmediğinden, yapılmış olan sözleşmeden geçeri bir borç doğmadığı gibi, geçerli bir ceza da doğmamalıdır.

Buna karşılık, bir ceza koşulunun, olumsuz zararı teminat altına almak amacıyla öngörülebileceği düşüncesi, baştan kesin olarak reddedilmemesi gerekten bir düşüncedir. Her ne kadar ceza koşulu, çoğu zaman borçluyu ifaya zorlamak ve böylece bir borcun ifasını teminat altına almak amacıyla kabul edilse de, culpa in contrahendo sorumluluğu için taraflarca bir ceza koşulu öngörülmesi de mümkündür⁵⁸. Örneğin sözleşme müzakerelerine başlayan ki-

⁵⁴ ERDEM, s. 43 vd.; KOCAĞA, s. 73 vd.; GAUCH / SCHLUEP / SCHMID / EMMENEGGER, C. II, s.350, n. 3849; GÜNEY, s. 60 vd.

⁵⁵ GAUCH, Peter; "(TF) 13.12.1983; BGE (ATF) 109 II 462 ff.", *Baurecht (Droit de la construction)*, 1985, 14 vd., s. 15; TERCIER, *Contrats*, s. 797, n. 5305.

⁵⁶ Aynı yönde bkz. GAUCH, BR 1985, s. 15; ERDEM, s. 43.

⁵⁷ ERDEM, s. 44.

⁵⁸ BUZ ise, olumsuz zararı teminat altına almaya yönelik bir ceza koşulunun bizzat kendi niteliğine aykırı olacağını; zira ceza koşulunun amacının, bir borcun ifasını yani alacaklının olumlu zararını garanti altına almak olduğunu ifade etmektedir. Bkz. BUZ, Vedat, Yargı Kararlarında Cezaî Şart ile ilgili tartışmalar, XIV. Ticaret Hukuku ve Yargılay Kararları Sempozyumu, 4-5 Nisan 1997, Ankara, 1997, s. 135.

şilerin, birbirleri ile ilgili öğrendikleri sırları saklama yükümlülüğü, bizzatlı dürlürlük kuralından kaynaklanan ve ihlali halinde culpa in contrahendo çerçevesinde sorumluluğa yol açan bir yükümlülüktür. Bu yükümlülüğün ihlali halinde belirli bir mblağın cezaî şart olarak ödeneceğinin taraflarca kararlaştırılmasında herhangi bir sakınca yoktur. Böyle bir cezaî şart, olumsuz zararın tazminini garanti altına almayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla, olumsuz zararın tazminini amaçlayan bir ceza koşulunun varlığı mümkündür. Ancak şekle aykırı bir sözleşmede böyle bir ceza koşulunun yer alması, kanaatinizce, onun geçerli kabul edilebilmesi için yeterli değildir. Bir başka ifadeyle, ceza koşulunun amacı olumsuz zarar şeklinde ortaya çıkan bir zararın tazmini de olabilir; ancak böyle bir ceza koşulu şekle aykırı bir sözleşmede yer alıyorsa, yine de geçersiz olmalıdır. Her ne kadar olumsuz zararın tazmini için geçerli bir sözleşmeye gerek olmasa da, bu zararın teminat altına almaya yönelik ceza koşulunun geçerli olabilmesi için, sözleşmenin şekline uygun olarak yapılmış olması gerekir. Sonuç olarak uyumsuzlukta şekle aykırı bir sözleşme mevcuttur. B.A.Ş., karşı tarafta yandırdığı güveni ihlal ettiğinden, culpa in contrahendo çerçevesinde sorumludur. Ancak karşı tarafın bu çerçevede uğradığı zararının tazmin edilebilmesi için, zararını ve bunun miktarını ispat etmesi aramalıdır.

Ayrıca, böyle bir sözleşmede yer alan bir ceza koşulunu, gerçek olmayan bir ceza koşulu olarak yorumlamak ve bu çerçevede geçerli kabul etmek de amaca uygun değildir. Zira burada şekle aykırılık nedeniyle, kamu düzenine yönelik emredici nitelikteki bir kuralın ihlali söz konusudur. Oysa vekalet sözleşmesinin uygun olmayan zamanda feshi, taraflar için kanunun öngördüğü bir yetkidir; sadece zamansal açıdan feshin uygun bir zeminde yapılması nedeniyle uğranılan zararın tazmini gerektiği kabul edilmiştir. Bu halde dahi, kararlaştırılan götürü tazminatın, uğranılan olumsuz zararın aşan kısmının geçersiz olması gerektiği ifade edilmektedir.

SONUÇ

Taraflar arasında resmi şekle uyulmadan yapılmış "niyet mektubu" adı altındaki sözleşme, tarafların bağlanma iradelerini ortaya koyduğundan, Federal Mahkeme tarafından yerinde olarak taşınmaz satış vaadi olarak değerlendirilmiştir. Sonuç olarak şartları çerçevesinde, bu sözleşmenin şekle aykırılığının ileri sürülmesinin hakkın kötüye kullanılmasını oluşturmadağı görülmektedir. Hakkın kötüye kullanılmasından bahsedilebilseydi, sözleşmenin

geçerliliği kabul edilecek ve bu sözleşmede yer alan cezai şartın, sözleşmeyi ihlal eden tarafça ödemesi gerekecekti. Bununla birlikte, davalının sözleşme görüşmelerini ciddiyeyle yürütmemesi ve aynı anda iki kişiyle görüşmeleri sürdürerek, davacıda sözleşmenin resmi şekilde yapılacağına ilişkin haklı bir güven oluşturduktan sonra, taşınmazı bir başkasına devretmesi, sözleşme öncesi kusurlu davranışın varlığını göstermektedir. Federal Mahkeme de davalının sözleşme öncesi kusurlu davranışının bulunup bulunmadığının tespit edilmesi gerektiğine karar vermiştir. Ancak Federal Mahkeme, geçersiz sözleşmede yer alan cezai şart bakımından, bunun olumsuz zararın tazminini teminat altına almaya yönelik olması ihtimalinde geçerli olması gerektiğine hükmederek, kanaatinizce ceza koşulunun öngörüldüğü sözleşmenin şekline tâbi olması gerektiğini göz ardı etmiştir. Olayda davalının sözleşme öncesi kusurlu davranışından sorumluluğu tespit edildikten sonra, davacının uğradığı olumsuz zararın bu çerçevede tazmini kanaatinizce daha uygun bir çözüm olundu. Elbette bunun için zararın varlığının ve miktarının da ispatı gerektirdi.

KAYNAKÇA

- ALTAŞ, Hüseyin, *Şekle Aykırılığın Olumsuz Sonuçlarının Düzeltilmesi*, Ankara, 1998.
- ANTALYA, Göktan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, İstanbul, 2015.
- BUZ, Vedat, *Yargı Kararlarında Cezai Şart ile İlgili Tartışmalar, XIV. Ticaret Hukuku ve Yargılay Kararları Sempozyumu*, 4-5 Nisan 1997, Ankara, 1997.
- DİNAR, Cem, *Niyet mektubunun hukuki niteliği ve bağlayıcılığı*, İstanbul, 2008.
- ERDEM, Mehmet, *La clause pénale*, Ankara, 2006.
- EREN, Filket, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 2015.
- ERGÜNE, Mehmet Serkan, *Olumsuz Zarar*, İstanbul, 2008.
- EROĞLU, Orhan, "Niyet Mektuplarının Hukuki Niteliği," *Ankara Barosu Dergisi*, 2014/2, ss. 515-531.
- GABELLON, Adrien, *Le précontrat- Développements et perspectives*, Travaux de la Faculté de Droit de l'Université de Fribourg, Fribourg, 2014.
- GAUCH, Peter, "(TF) 13.12.1983; BGE (ATF) 109 II 462 ff.", *Baurecht (Droit de la construction)*, 1985, 14 vd.
- GAUCH / SCHLUEP / SCHMID / EMMENEGGER, OR AT, C. I – C. II, Zürich, 2014.
- GILLIERON, Philippe, *Les dommages-intérêts contractuels*, Lausanne, 2011.
- GÜNNAY, Cevdet İlhan, *Cezai Şart*, Ankara, 2002.
- HUGUENIN, Claire, *Obligationenrecht, Allgemeiner und Besonderer Teil*, Zürich, 2014.
- KILIÇOĞLU, Ahmet, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara, 2012.
- KOCAAĞA, Köksal, *Türk Özel Hukukunda Cezai Şart*, Ankara, 2003.
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm I*, İstanbul, 2008.
- KOLLER, Alfred, *Der Grundstückskauf*, Bern, 2001.
- KRAMER, Ernst A., *Berner Kommentar OR*, Berne, 1997, art. 22.
- KUONEN, Nicolas, *La responsabilité précontractuelle*, Zürich, 2007.
- MOOSER, Michel, CR CO I, Bâle 2012, art. 160.
- MORIN, Ariane, CR CO I, Bâle 2012, art. 22.
- OĞUZMAN, Kemal / ÖZ, Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. I, İstanbul, 2013.
- OĞUZMAN, Kemal / ÖZ, Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. II, İstanbul, 2012.
- PICHONNAZ, Pascal / GUISSOLAN, Sébastien, *Le contrat de réservation: outil pratique et réalités juridiques*, Notalex, 2013, ss. 139-160.

- PICHONNAZ, Pascal / WERRO, Franz, Contrat de vente immobilière, Droit de la construction, 2015, ss. 174-176.
- SCHWENZER, Ingeborg, Basler Kommentar Obligationenrecht I, Basel, 2015, art. 11.
- SIRMEN, Lâle, *Eşya Hukuku*, Ankara, 2015.
- STEINAUER, Paul-Henri, *Les droits réels*, C.1, Berne, 2007.
- TEKINAY, Selahattin Sulhi / AKMAN, Servet / BURCUĞLU, Haluk / ALTOP, Atilla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul, 1997.
- TERCIER, Pierre, *Contrats spéciaux*, Genève-Zürich-Bâle, 2009 (kısaltma: Contrats).
- TERCIER, Pierre, *Le droit des obligations*, Genève-Zürich-Bâle, 2012.
- XOUDIS, Julia, CR CO I, Bâle 2012, art. 11.

Karayolu Taşıma Kanunu ve İkincil Mevzuat Uyarınca Taşımacının Sorumlulukları

Liability of Transporter Under Road Transportation Act and Secondary Law

M. Özgür FALCIOĞLU

Öz:

4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu karayolu taşımacılığında temel düzenlemelerden biridir. 4925 sayılı Kanun taşımacılık sektörüne giriş ve faaliyete ilişkin hükümlerin yanı sıra taşımacının sorumluluğuna ilişkin hükümler de getirmektedir. Kanunun taşımacının sorumluluğu başlıklı 6. maddesi ile taşımacı bakımından sorumluluk halleri getirilmiştir. Karayolu Taşıma Yönetmeliğinde de yetki belgesi sahibi olarak taşımacı bakımından öngörülen sorumluluk halleri de bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler:

Karayolu Taşıma Kanunu, Karayolu Taşıma Yönetmeliği, Taşımacı, Yetki Belgesi, Taşımacının Sorumluluğu.

Abstract:

The Law of Road Transportation No 4925 is one the fundamental laws related road transportation. The Law of Road Transportation No 4925 lays down conditions for entering into transportation market as well as rules related to the liability of the transporter. The Article 6 of Law prescribes rules concerning liability of the transporters. In addition to the Law of Road Transportation, Regulation of Road Transportation also lays down rules regarding the liability of transporter as a holder of authorization.

Keywords:

The Law of Road Transportation No 4925, Regulation of Road Transportation, Transporter, Authorization, Liability of Transporter.

Dr., Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yarı Zamanlı Öğretim Görevlisi.

Yıl: 2016 • Cilt: 11 • Sayı: 139-140